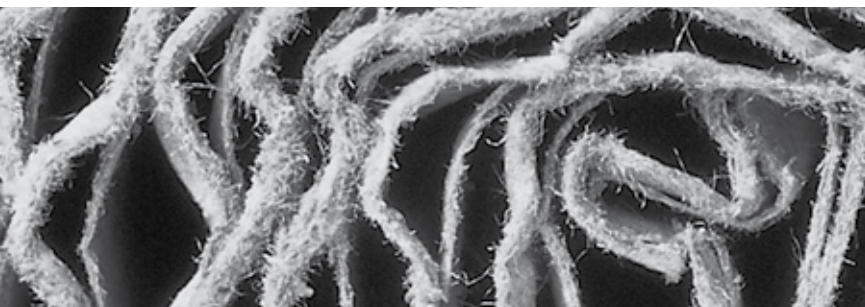

canemàs

REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

12

MONOGRÀFIC: SOM
CULTURA POPULAR

Associacionisme
Cultural **Català**

**SOM
CULTURA
POPULAR**

canemàs

revista de pensament associatiu

núm. 12 (monogràfic: Som Cultura Popular. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona)

L'ENS DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL CATALÀ és una iniciativa de la Federació de Cors de Clavé, la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya, el Moviment Coral Català, la Federació Catalana de Societats Musicals, la Confederació Sardanista de Catalunya, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, el Gran Orient de Catalunya, l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, la Coordinadora de Trabucaires de Catalunya, la Federació Catalana de Pessebristes, ADIFOLK, el Moviment Laic i Progressista, la Fundació Paco Candel, la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya, el Secretariat de Corals Infantils de Catalunya, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació Catalana de Catifaïres, la Coordinadora de Colles de Gegants i Bestiari de Ciutat Vella de Barcelona - La Casa dels Entremesos, l'Associació Catalana de Puntaires, la Federació de Colles de Falcons de Catalunya, la Federació d'Associacions i Clubs UNESCO de Catalunya, l'Associació d'Establiments Emblemàtics i la Federació Catalana dels Tres Tombs. **Entitats adherides:** XarxaAteneu, Casals Joves de Catalunya, Federació de Cors de Clavé Catalunya Nord i Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya.

Entitat acreditada per la UNESCO per a la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial.

CONSELL EDITORIAL

Àlvar Andrés, Gemma Aguilera, Pere Baltà, Oriol Cendra, Enric Cirici, Joan-Ramon Gordo, Èric Jover, Joan Maluquer, Josep Santesmases i Josep Viana

Redacció: De les cròniques i les presentacions: Guillem Carreras
De la crònica «Som Cultura Popular. Més enllà de la festa. Jornada formativa adreçada a tècnics municipals de cultura i gestors culturals»: Oriol Cendra

Coordinació de l'edició: Joan-Ramon Gordo i Montraveta

Edita: Ens de l'Associacionisme Cultural Català (www.ens.cat)

Correspondència: Ens de l'Associacionisme Cultural Català
Pl. de Víctor Balaguer, 5, 5è, 08003 Barcelona (El Barcelonès)
Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat, info@ens.cat

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

Els judicis i opinions expressats en els articles publicats a la revista són exclusivament responsabilitat de l'autor. L'opinió de Canemàs, revista de pensament associatiu només s'expressa a l'editorial.

AMB EL SUPORT DE:

Ajuntament
de Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

canemàs | 12

MONOGRÀFIC:
SOM CULTURA
POPULAR

07 SALUTACIONS

13 PRESENTACIÓ

CRÒNIQUES DELS DEBATS I CONFERÈNCIES

19 La cultura popular i els mitjans de comunicació: una aliança (im)possible? Debat inaugural

29 Què és i què significa el Patrimoni Cultural Immaterial?

41 Experiències d'inventaris de Patrimoni Cultural Immaterial

53 Som cultura popular. Més enllà de la festa

65 Els grups de recerca local de Barcelona: passat, present i futur

75 Les noves músiques de la festa

85 La repercussió dels canvis socials, polítics i econòmics del país en la cultura popular i tradicional

97 Per què els ateneus som cultura popular?

107 La cultura popular i la integració

117 Coordinadores: un model de col·laboració. Taula de coordinadores de cultura popular de Barcelona

127 La cultura popular, la infància i el carrer

137 Cultura popular i gènere. Per què la igualtat no gaudeix de popularitat en la cultura popular?

147 El concurs de Tarragona vist per les colles que no aspiren a guanyar-lo

157 Mitjans i informadors castellers digitals

167 Balls de bastons, balls de diables, moros i cristians i les noccs de Ramon Berenguer IV

176 RECULL FOTOGRÀFIC

Disseny gràfic

Faino Comunicació
www.faino.com

Correcció lingüística

Maria Cabrera Callís

Fotografia

Àlvar Andrés, Antoni
Carné, Pep Herrero i
Stefano Puddu

PVP d'aquest número

7,00 €

Subscripció

12,00 € (2 números)

Impressió

Novoprint
(Impressió a Catalunya)

ISSN: 2014-5519

Dipòsit legal
B-4484-2012

CRÒNICA DE LES PRESENTACIONS

Les cultures populars convidades

197 Catalunya Nord

202 Mallorca

Estudis

206 Presentació de *Canemàs* i *Tornaveu*: dues publicacions complementàries208 Revista *Caramella*, col·lecció de llibres «Caramella» i campanya «Objectiu 500»210 *La ciutat horitzontal. Urbanisme i resistència en un barri de cases barates de Barcelona*

212 La salut i el cant coral

214 Viu la història, reptes de la cultura popular

216 Triple presentació de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà

220 Els primers banquetes i l'origen del pollastre

222 Homenatge a Cels Gomis. Presentació de *Zoologia popular catalana* i *Botànica popular catalana*

224 Maria Martorell i els cors dels SCIC

226 L'ús de l'espai públic en actes de cultura popular i festes majors

228 El nou Castelloscopi Virtual

Festes

232 La Fira Mediterrània de Manresa

234 Nit del Tararot, una forma diferent de viure el folklore

236 La Festa del Flabiol d'Arbúcies

238 La festa dels foguerons de Sa Pobla a Gràcia

240 *Encén la metxa!* L'avantsala de les Festes de Maig

242 Presentació del 29è Aplec Internacional 2016

Patrimoni cultural

246 11è Simposi Internacional de Música Coral, juliol del 2017

248 25è aniversari de l'Associació Amics del Caganer

250 Adelaida Ferrer Gomis. Les puntes, patrimoni immaterial?

252 Figures de festa: petites guies de figures festives de Catalunya

254 El fons de figures de pessebre de l'Associació de Pessebristes de Barcelona: gestió i catalogació

256 Catalogació del patrimoni social

258 Catàleg dels gegants centenaris de Catalunya

260 Catalogació del bestiar festiu europeu. Definició i objectius

262 Cens dels mitjans d'informació sardanistes

264 Presentació de *La nostra estimada sardana*

266 Volum 1 de la col·lecció «Músiques de Tabalers»

268 HAN COL·LABORAT EN AQUEST NÚMERO

274 ÍNDEX DE NÚMEROS ANTERIORS

Salutacions

Com a consideració prèvia voldria agrair la publicació d'aquests textos, ja que sospito que serà molt encertat posar en negre sobre blanc les comunicacions i els debats que, del 21 al 24 de gener del 2016, van tenir lloc al «SOM CULTURA POPULAR. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona», així com les conclusions a què es va arribar.

Més de cent cinquanta entitats, federacions i confederacions de cultura popular, reunides als espais Fabra i Coats i Can Fabra del barri de Sant Andreu de Barcelona, van poder posar en comú i intercanviar experiències a través d'onze debats, quatre conferències, una programació de cinema etnogràfic, més de trenta presentacions, un espai amb trenta-cinc exposicions itinerants divulgatives i altres actes i activitats.

Els tres eixos de la mostra, que també poden veure's perfectament en el material que es publica en aquest llibre, van ser el Patrimoni Cultural Immaterial, les associacions i les polítiques públiques.

El 1972, la Convenció sobre la Protecció del Patrimoni Mundial, Cultural i Natural definia com a Patrimoni Cultural els monuments, els conjunts i els llocs. Trenta anys després, el 2003, la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial, aprovada per la UNESCO, proposava definir el Patrimoni Cultural Immaterial com els «usos, representacions, expressions, coneixements i tècniques que les comunitats, grups i individus reconguin com a part integrant del seu patrimoni cultural».

Aquest canvi és altament significatiu per dos motius. Per una banda, reconeix i atorga a les persones i associacions un paper fonamental en la preservació, la salvaguarda i la transmissió del patrimoni. I, per altra banda, obliga les administracions a desenvolupar noves polítiques en aquesta matèria, unes polítiques que porten a repensar nous marcs de protec-

ció legislativa i de cooperació, per tal de fomentar i desenvolupar la salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial.

A la vegada, la mostra va ser molt útil per a poder tenir una visió global i, per tant, més real de la magnitud i la dimensió que té actualment el patrimoni cultural en general. I, lligat a aquesta visió més panoràmica, la mostra va servir també —tancant el plànol— per a poder veure i analitzar les moltes cares i enfocaments que pot tenir el patrimoni avui en dia. En aquest sentit es va fer evident que el patrimoni, en els vessants natural, material i immaterial, malgrat que pugui semblar una realitat polièdrica i multidisciplinària, en el fons configura un únic patrimoni cultural.

Però el més destacat que aquesta mostra ha posat de relleu ha estat la vitalitat de la cultura popular a Catalunya. «SOM CULTURA POPULAR. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona» ha fet palès que l'associacionisme cultural és ben viu a casa nostra i que som un país amb un Patrimoni Cultural Immaterial immens. Així mateix, hem obert un debat cada cop més necessari sobre les diverses formes com, a través d'aquest patrimoni immaterial, la societat es veu a si mateixa, com s'expressen les diferents entitats que hi conviuen i també què vol preservar aquesta societat en el futur.

Lluís Puig i Gordi

Director general de Cultura Popular,
Associacionisme i Acció Culturals
Departament de Cultura
Generalitat de Catalunya

Les jornades «SOM CULTURA POPULAR. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona» ens van fer veure la dimensió global d'aquest àmbit cultural que conformen persones que practiquen cultura per al gaudi i alhora per a sentir-se membres de la comunitat. Totes les activitats van tenir molta participació: les exposicions, les presentacions, els debats, les actuacions, les mostres d'art efímer, el cinema, els jocs i els tallers van omplir un gran nombre d'espais del centre cultural Fabra i Coats i la plaça de Can Fabra amb la Biblioteca Ignasi Iglesias, i van mostrar la diversitat i la complexitat dels diferents col·lectius que apleguem sota l'apel·latiu genèric de «cultura popular».

Aquest llibre recull, amb relat periodístic, totes les presentacions i els debats que es van celebrar durant els quatre dies d'activitats. Vol deixar testimoni de les novetats presentades, els problemes analitzats i les diferents formes en què es manifesten les mateixes activitats en tots els territoris de parla catalana, la qual cosa va constatar que aquesta cultura comuna té una realitat forta i un futur encara més engrescador.

Volem agrair, en nom de l'Ajuntament de Barcelona, el treball d'organització dut a terme per l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català i la Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, així com la participació de més de cent cinquanta entitats, tant de Barcelona com del conjunt del país.

Ha estat un bon exemple de treball transversal i cooperació entre les diferents administracions i les organitzacions, coordinadores, federacions i confederacions que estructuraven el sector, que van constatar conjuntament que tots Som Cultura Popular.

Francesc Fabregat i Martínez

Direcció de Proximitat
Cap de Cultura Popular
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Tots nosaltres «SOM CULTURA POPULAR». En aquesta expressió, utilitzem el verb *ésser* afegint-hi un atribut: *cultura popular*. Així, aquestes paraules defineixen la qualitat i l'essència del subjecte i ens identifiquen com a col·lectiu implicat i promotor d'una activitat que ens fa ser més persones, més cultes i més integrants del nostre entorn, tant en l'àmbit de l'espai i del temps com en el nostre model en la concepció de país.

Per a l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català ha estat un plaer i alhora un repte haver pogut participar, activament i conjunta amb la Generalitat de Catalunya i, de manera molt especial, amb l'Ajuntament de Barcelona, en l'organització i la gestió de «SOM CULTURA POPULAR. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona».

Més enllà de la cultura popular i tradicional, que també, l'associacionisme abraça un ampli ventall d'activitats i iniciatives i és el tret comú que identifica i connecta totes les organitzacions de caràcter cultural i cívica catalanes des de fa més de 150 anys.

«SOM CULTURA POPULAR» ha resultat ser una experiència molt positiva que palesa la necessitat d'un espai permanent en què la cultura popular i l'associacionisme que s'hi vincula puguin mostrar què són, les propostes que fan al país, les seves reflexions... Cal tenir en compte que la reivindicació d'aquest espai s'inicia amb les conclusions del Primer Congrés de Cultura Popular i Tradicional, fet a Barcelona l'any 1981, i es ratifica amb les conclusions del Primer Congrés de l'Associacionisme Cultural Català, celebrat el 2007 com una demanda específica i concreta del sector.

L'ENS, i primordialment les organitzacions federatives que en formen part, representa milers d'entitats que associativament fan una aposta cultural per la societat catalana, amb una voluntat clara de servei públic i amb un sentiment honest de treballar en favor de la cohesió social i col·laborar entre si per assolir un model exemplar de compromís amb el país.

Per altra banda, una oportunitat com la mostra «SOM CULTURA POPULAR» ha de tenir, per força, una continuïtat en el temps, en format anual o bianual. Cal repetir la fórmula d'èxit d'aquesta edició i millorar-ne alguns aspectes que, sens dubte, caldrà corregir.

Desitjo que aquest *Canemàs* contribueixi de manera efectiva a l'assoliment de tots aquests objectius.

Josep Viana i Crespo

President de l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català

PRESENTACIÓ

Amb l'aparició de *Canemàs*, revista de pensament associatiu, l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català va fer una proposta transversal de creació d'un espai, inexistent fins aleshores, que possibilités el debat, la reflexió, la crítica i la proposta dins del que es coneix com a associacionisme cultural català. I és en aquest sentit que *Canemàs* és un espai ideal per a publicar i donar a conèixer tots els continguts sorgits d'una activitat tan reeixida com ha estat «SOM CULTURA POPULAR. Mostra del Patrimoni Immaterial a Barcelona», organitzada a l'espai Fabra i Coats, fàbrica de creació de Barcelona, del 21 al 24 de gener del 2016. Ha estat un primer intent força reeixit de generar una dinàmica de compartir, mostrar i apropar transversalment, de manera enriquidora i potenciadora, el que es fa a Catalunya en l'àmbit associatiu, i més en concret en del camp de la cultura popular.

Així doncs, aquest *Canemàs* número 12 és un monogràfic focalitzat en els debats, les conferències i les pre-

sentacions que van tenir lloc als espais l'Escenari de la Fàbrica de Creació, l'Espai Josep Bota i el Casal de Barri - Ateneu l'Harmonia d'aquesta infraestructura cultural barcelonina. Tots els actes celebrats en aquests espais van ser enregistrats amb la voluntat que quedés constància del que s'hi va dir, així com perquè servís de base per a la realització de les 45 cròniques —entre conferències, debats i presentacions— que formen el gruix del *Canemàs* que teniu a les mans.

El món associatiu ha demostrat que és capaç de generar debats i abordar propostes d'interès per a tota la societat. Els mitjans de comunicació, la transversalitat entre sectors, l'experiència col·laborativa, la discussió sobre el gènere... Una selecció prou representativa d'aquestes qüestions va ser debatuda per teòrics, professionals i practicants de la cultura popular en el marc de les conferències i els debats.

Per altra banda, les presentacions van ocupar un espai de divulgació transversal de les activitats que duen a terme els diferents col·lectius participants en la mostra que es dediquen a la cultura popular: publicacions, esdeveniments, homenatges, estudis, etc.

A l'hora de la redacció s'ha optat pel format de la crònica periodística per tal d'evitar una transcripció literal del que es va dir (ja que resultaria molt feixuga de digerir). Nogensmenys, al final de cada crònica hi ha l'enllaç de l'enregistrament de vídeo íntegre, per tal de garantir la màxima transparència i la millor informació possible.

Pel que fa a les conferències i els debats (quinze, en total), les cròniques tenen una extensió considerable, ja que es dedica una mitjana de deu pàgines a cadascuna. Pel que fa a les presentacions (trenta, en total), com que es tracta d'unes exposicions més reduïdes i focalitzades en aspectes concrets, se'ls ha dedicat una mitjana de dues pàgines, i s'ha seguit sempre un mateix format i una metodologia expositiva. Així mateix, les propostes es troben dividides en quatre espais, a saber: cultures populars convidades, estudis, festes i patrimoni cultural. Tot plegat (conferències, debats i presentacions), fruit de la participació directa de més de cent cinquanta persones i de llurs entitats i institucions respectives.

L'associacionisme és una manera d'organitzar-se, de fer i de treballar que ha caracteritzat la societat civil catalana en els darrers dos-cents anys, i ha estat la resposta personalitzada del poble català a la manca de suport i acompanyament institucional.

Cal constatar, també, que en les darreres dècades s'han generat tot un seguit d'iniciatives, moltes de les quals vinculades a l'associacionisme de caràcter festiu, que cohabitaven amb l'associacionisme de caràcter més ateneístic i cultural, es potencien mútuament i generen multitud de sinèrgies i de noves formes. Aquesta realitat va ser molt present a «SOM CULTURA POPULAR», on van compartir espais les manifestacions genuïnament de la cultura popular i tradicional amb d'altres relacionades amb centres d'estudis, iniciatives editorials, publicacions acadèmiques, etc., així com amb les anàlisis sociològiques i de prospectiva, que van dedicar un espai preferent al debat sobre el Patrimoni Cultural Immaterial.

Cal dir també que aquest *Canemàs* no tracta els altres aspectes i activitats que també van tenir lloc dins d'aquest esdeveniment, com van ser les exposicions, els tallers, la Mostra de Cinema Etnogràfic, la Mostra d'Entitats, la Mostra de Publicacions i de Productes Festers, la Fira de Jocs i Juguines o les actuacions de cultura popular, així com l'Espai de Gastronomia, que va oferir degustacions de menjars tradicionals.

El que sí que hi trobareu, però, és un extens reportatge fotogràfic en color que mostra la dimensió d'aquesta activitat expositiva i propositiva de la cultura popular i de l'associacionisme que hi està vinculat.

Esperem que us sigui d'utilitat i que ens pugui fer avançar a tots plegats en aquest camí associatiu que compartim.